

אמת שבתִיבה

יגאל תומרקין

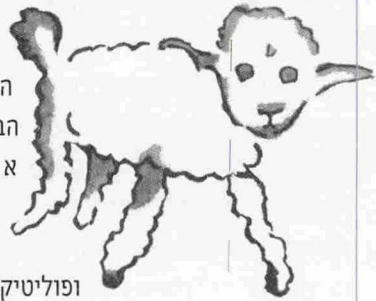
המאמר מציג דוגמאות של "אמת" כמו זו של אלבר קאמי, ברטולד ברכט, ויטגנשטיין וולטר בנימין ומתמודד עם היות האמת אבסולוטית. לבסוף הכותב מציג את ה"אמת" שלו.

והרי לכם עוד תיבת אמת צרופה. אלבר קאמי, העוסק באמונה ובאבסורד האדם המאמין שאינו מאמין, ומצטט את דוסטויבסקי (מתוך "שדים"): "אם סטאברונין מאמין, הרי אינו מאמין שהוא מאמין. אם אינו מאמין, אין הוא מאמין שאינו מאמין". סייפוס גדול או קטן בתוך עצמו או תיבתו? וממשיך אלבר קאמי שאינו מאמין באמת האבסולוטית ומעדיף דווקא את האבסורד הנתפס והבלתי נתפס: "עלינו להיות אבסורדיים", כותב מחבר בן זמננו, "אך אל לנו להיות פתיים". העמדות שידובר בהן להלן מקבלות את מלוא משמעותן רק מתוך בחינת ניגודיהן. פקידון בדואר שקול כנגד גיבור מנצח, אם המודעות משותפת להם. מבחינה זו כל ההתנסויות הן שוות ערך. מהן שמועילות לאדם, מהן שמזיקות לו. הן משרתות אותו אם הוא מודע. שאם לא כן, אין לדבר חשיבות: תבוסתיו של אדם אינן מוציאות משפט על הנסיבות, אלא עליו. "אני בוחר רק באנשים שמטרתם למצות את עצמם, או שאני מודע לכך שהם ממצים את עצמם. ולא יותר. לפי שעה רצוני לדבר רק על עולם, שבו המחשבות והחיים מנועי עתיד. כל המביא את האדם לעבוד ולנוע, מנצל את התקווה. בעולם האבסורדי נמדד ערכם של רעיון או חיים בעקרונותם." (קאמי, המיתוס של סייפוס, תרגום: אהרון אמיר)

לעומת זאת גורס ברטולד ברכט כמרקסיסט ודיאלטיקן "לאמר את האמת לעתים קרובות, פירושה ביקורת. אבל כל האמת מעלה הצעה חדשה." (על התאטרון) שוב תיבה עם אמת אחרת החלטית, מרובעת וארוזה. ויטגנשטיין מכניסנו בסבך לבירינט הניואנסים אל תפריט גורמה הפילוסופי כשחוט אריאדנה נשמט כל הזמן מידינו. "לשמע המילה הזאת חשבנו עליו שנינו". הבה נניח שכל

כתוב לי על האמת אמרה לי דפנה ונזכרתי בנסיך הקטן המתחיל בדיאלוג במשפט: "צייר לי כבשה" והכבשה שהשביעה את רצון הנסיך הקטן הייתה זו הסמויה שבתִיבה. זו הנתונה לקנה המידה הסובייקטיבי של המבקש, הכבשה של סנט אקזופרי היא האמת היחסית שלנו. של כולנו ושל כל אחד לחוד.

היכן מתחילה האמת? האם בעשרת הדיברות החקוקים על שני לוחות הברית בראשי תיבות על ארון הקודש בכל בית הכנסת? האם בהבטחות ושקרים של אנשי דת ופוליטיקאים, או בחברה גלובלית

זו הקשוחה והרומסת, המטיפה לתקינות פוליטית (מעין דפורמציה של שפה) ואפליה מתקנת? חברה שהגדילה את הפער ומחקה את חובת המשטר. הרווחה כביכול הייתה לגמ"ח של שועים המנקים את מצפונם החברתי על החולי, העוני והפיגור בעזרת הקהילה, השם והאל, רבים ארגוני הצדקה, רב העוני בעידן הבערות הדיגיטלית. אכן הכול נמצא במחשב כל שהוא. מה שלא מפריע לעשירים להתעשר ולעניים, להתרבות ולאבד יותר ויותר את חלקם בשירותי הרווחה. אמת הלסה פר (laissez faire) הטמונה במין תיבה חברתית רקובה ונהנתנית. צביעותנו היא המגנה עלינו מן האמת ומאפשרת את תנועתנו בחברה כה גדושה וחמדנית. היטיב לתאר זאת לואי פרנד סלין בספרו מסע אל סוף הלילה עוד בשנות ה-20 של המאה הקודמת: "אדם עצוב תמיד בעמדו נוכח גווייה יפה, אבל חושבים על הירושה, על החופשה הבאה, על האלמנה היפה שעל פי השמועה חושנית היא. אתה מהרהר לעצמך שבעצם אתה רוצה לחיות זמן רב ככל האפשר, אולי זה לא יקרה לך בכל זאת... וכי מה אנחנו בעצם יודעים? כך כשצועדים בעקבות עגלת המתים. אז מסירים הכול את מגבעותיהם וקדים קידה עמוקה בפני המנוח. הדבר משעשע: צריך להזדקף, צריך להיראות מאוד רציני ואסור לצחוק בקול רם. לשמוח מותר רק בחשאי, זה מותר, בחשאי מותר הכול." (תרגום שלי משנות ה-60).

